

Защита правата на човека

Конспект за изпит

№	Въпрос
1.	Предмет на учебната дисциплина „Защита на правата на човека“. Предназначение и място сред другите юридически дисциплини.
2.	Теории за природата на правата на човека. Универсалност и валидност на правата на човека. Правата на човека и идеите за културния релативизъм. Политика и човешки права.
3.	Естествен закон и естествени права. Възникване и еволюция на идеята за права на човека. Ранни юридически актове за права на човека – в Англия, САЩ и Франция. Епохи в развитието на идеите а правата на човека.
4.	Поколения права на човека.
5.	Съвременна система на човешките права.
6.	Права на човека и държавен суверенитет.
7.	Права на човека и човешко достойнство.
8.	Права на човека и обществен договор.
9.	Правата на човека в правовата държава и в международния правов ред. Основните (конституционните) права като принципи на правото.
10.	Равенство и човешки права. Проблемът за дискриминацията и равното третиране.
11.	Правата на човека и понятията за субективните права и основните права. Права на личността и права на гражданина. Проблемът за съотношението между права и задължения. Индивидуални и колективни права. Правни качества и права.
12.	Реализация на човешките права. Законова институционализация и гарантиране на човешките права. Рамка на ограничаването на човешките права.
13.	Съдебна защита на правата, съдебен нормативен контрол срещу нормативни актове, нарушаващи правата. Балансиране на права.
14.	Оригинализъм и доктрини за „живото“ право.
15.	Съдебно стесняване и разширяване на обхвата на правата.
16.	Съдебно създаване на права.
17.	Сравнителен анализ върху подходите на основните национални и международни съдилища.
18.	Правата на човека в дигиталната среда. Биоправа и екоправа.
19.	Човек, гражданин, личност. Граждани и чужденци. Принципи на конституционния статус – всеобщност на правата, равенство, неотменимост на основните права, пропорционалност при ограничаване на правата.
20.	Извънредно положение и правата на човека.
21.	Основни права, свободи и задължения - класификации.

22.	Юридически гаранции за защита. Национални гаранции за защита на основните права – функционални и институционални гаранции. Право на защита.
23.	Субекти на особена закрила – детето, жената майка, възрастните хора, лица с увреждания.
24.	Конституционното правосъдие и защитата на основните права. Право на пряка конституционна жалба. Косвена защита на основните права пред Конституционния съд.
25.	Омбудсман. Местен обществен посредник.
26.	Ролята на Народното събрание и на президента при защитата на основните права.
27.	Право на защита пред съд. Защита на права и законни интереси пред общите и специализираните съдилища. Правна помощ. Задължителна защита.
28.	Адвокатура.
29.	Извънсъдебно решаване на правни спорове (медиация, арбитраж).
30.	Роля на други органи в съдебната власт при защита на основните права – прокуратура и следствие.
31.	Отговорност на държавата за вреди при осъществяване на правосъдието. Обезщетение при бавно правосъдие.
32.	Роля на органите в изпълнителната власт при защита на основните права. Министър на правосъдието (Национално бюро за правна помощ; защита от страна на държавата на лица, застрашени във връзка с наказателно производство; годишни доклади до Народното събрание по изпълнението на решенията на Европейския съд по правата на човека по дела срещу Република България; подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления). МВР и правата на човека.
33.	Комисия за защита на потребителите. Комисия за защита от дискриминация. Комисия за защита на личните данни. Национално бюро за контрол върху специалните разузнавателни средства.
34.	Медиите и правата на човека.
35.	Юридически лица, ангажирани с правозащитна дейност.
36.	Възникване и развитие на международноправната уредба на защита на правата на човека. Основни международноправни източници в материята на защита на правата на човека. Защита правата на човека и нормативна йерархия в международното право.
37.	Защита на правата на човека в рамките на системата на Организацията на обединените нации.
38.	Защита правата на човека в Организацията на американските държави.
39.	Защита на правата на човека в Африканския съюз.
40.	Възникване и развитие на механизма за защита правата на човека по Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (ЕКПЧ).
41.	Европейски съд по правата на човека. Общи правила по прилагане на ЕКПЧ.
42.	Право на живот. Забрана на смъртното наказание. Забрана на изтезанията, нечовешкото или унижително отношение и наказание. Забрана на робството, принудителното подчинение и принудителния и задължителния труд.
43.	Право на зачитане на личния и семейния живот, жилището и тайната на кореспонденцията. Право на встъпване в брак и създаване на семейство.
44.	Право на собственост.

45.	Право на свобода и сигурност. Неналагане на наказание без закон. Право на обжалване в наказателното производство. Забрана за повторно осъждане или наказание.
46.	Свобода на мисълта, съвестта и религията. Свобода на събрания и сдружаването. Право на свободни избори.
47.	Свобода на изразяване на изразяване.
48.	Право на справедлив съдебен процес и право на ефективни вътрешноправни средства за защита.
49.	Индивидуални жалби. Допустимост на жалбите до ЕСПЧ.
50.	Процесуален ред на разглеждане на жалбите. Действие на решения на ЕСПЧ. Изпълнение на решенията на ЕСПЧ.

Библиография

Учебници и монографии на български език:

Баламезов, Ст., Конституционно право, ч. 3, Софи-Р, С., 1993.

ван Дайк, П., Г. Й. Х. ван Хууф, Европейската конвенция за правата на човека – теория и практика, изд. на фондация Български адвокати за правата на човека, С., 2000.

Вълканов, В., Българското гражданство, Изд. на БАН, С., 1978.

Вълканов, В., Основните права на гражданите в Народна република България и тяхната защита, Изд. на БАН, С., 1990.

Друмева, Е., Цв. Каменова. Права на човека. Пловдив, 2000.

Йотов, Ст. (съст.) Субективните права: Германски визии, С., 2016.

Йотов, Ст. (съст.) Философия на правата, С., 2009.

Йотов, Ст. Човешко достойнство и права. С., 2016.

Йочева, К. Механизми за наблюдение на изпълнението на международни договори в областта на правата на човека. НБУ, София, 2020.

Киров, Ст., Правата на българските граждани, печ. Книпеграф, С., 1942.

Киселова, Н., Политически права на българските граждани, С., Сиела, 2017.

Конституция на Република България. Коментар, Сиела, С., 1999.

- Колев, Т. Правото и правата като културен феномен. С., 2015.
- Лъвов, Т., Правата на човека и гражданина, печ. Балкан, С., 1907.
- Манев, М., Арбитражът, ИК Фльорир, С., 2004.
- Манев, М., Медиацията и гражданския процес, ИК Фльорир, С., 2004.
- Машев, Д., Правно положение на чужденците в НР България, Наука и изкуство, С., 1977.
- Михайлова, М. Цивилизация на правата на човека. С., 2009.
- Мръчков, В., Социални права на българските граждани, Сиела, С., 2020.
- Мулешкова, И. Юридически анализ на развитието на международната закрила на правата на човека. ИКУНСС, София, 2020.
- Неновски, Н., Конституционното право на защита, Сиби, С., 1998.
- Неновски, Н. Правата на човека. С., 1994.
- Научна конференция „Правата на човека – 70 години след приемането на Всеобщата декларация за правата на човека”, С.: УИ „Св. Кл. Охридски”, 2019.
- Орманджиев, Х., Конституционните функции на омбудсмана - извънсъдебен способ за защита правата на гражданите, Фабер, В. Т., 2020.
- Орманджиев, Х., Индивидуалната конституционна жалба като способ за защита правата на гражданите, Сиела, С., 2023.
- Основни права и свободи. Наръчник. Фондация „Български адвокати за правата на човека“. София, 2014.
- Пенев, П., Съдебната власт – перспектива на българския модел, Сиби, С., 2023.
- Практическо ръководство върху критериите за допустимост. Европейски съд по правата на човека. Съвет на Европа. Страсбург, 2022.
- Танчев, Е., Въведение в конституционното право. Ч. I, Сиби, С., 2003.
- Танчев, Е. (съст.) Основни права на човека, УИ „Св. Климент Охридски“, С., 2002.
- Фети, Н., Д. Тошкова-Николова, Защита на личните данни, Труд и право, С., 2019.
- Харис, Д. Майкъл О'Бойл, Ед Бейтс, Карла Бъкли, Право на Европейската конвенция за правата на човека, Сиела, София, 2015.

Цанков, В., Българското гражданство. Материалноправни и процесуални аспекти, Агато, С., 2000.

Чернева, Б., П. Митрева, Абсолютната забрана за дискриминация. Равенство в разнообразието и престъпленията от омраза, Сиела, С., 2023.

Чернева, Б., Понятие за основни права (Една европейска правна традиция), С., Авангард Прима, 2011.

Янкулова, Р., Конституционното правосъдие и защитата на основните права, Сиела, С., 2020.

Статии и студии на български език:

Вълчев, Д. Човешките права и модерната държава. – Съврем. право, 1997, № 6.

Пенев, П., Модел на съдебната власт в България според Конституцията от 1991 г. // - В: Структура и организация на съдебната власт. Нов правен курс, изд. Съюз на съдиите в България, С., 2017.

Стоилов, Я. Универсални ли са човешките права? – Съвременно право, 1999, № 5, 7-21.

Стоилов, Я. Основните права като принцип на правото. – В: Право и права (сб.), С., УИ „Св. Кл. Охридски“, 2016, 40-54.

Стоилов, Я. Правата на човека – идеология, политика, право (За подготовката, приемането и значението на Всеобщата декларация за правата на човека). – В: Научна конференция „Правата на човека – 70 години след приемането на Всеобщата декларация за правата на човека“, С.: УИ „Св. Кл. Охридски“, 2019, 19-31.

Стоилов, Я. Правата – патос и проза. – В: Кънев, Ал. Ал. Къосев, Б. Знеполски и др. – В: Истории и разказвачи (философия, право, литература). Специално издание за юбилея на проф. Ст. Йотов. С.: Критика и хуманизъм, 2020, 173-190.

На английски език:

Alexy, R. A Theory of Constitutional Rights. Oxford, 2010.

Anat Biletzki, Philosophy of Human Rights; A Systematic Introduction, Routledge, 2020.

Dinah Shelton. The Oxford Handbook of International Human Rights Law. Oxford University Press, Oxford, 2013.

Javier García Roca, Pablo Santolaya (eds.). Europe of Rights: A Compendium on the European Convention of Human Rights. Brill Nijhoff, Leiden, 2012.

Olivier De Schutter, International Human Rights Law, Cases, Materials, Commentary. Third edition. Cambridge University Press, Cambridge, 2019.

William A. Schabas, The European Convention on Human Rights. A Commentary. Oxford University Press, Oxford, 2015.

Steven Wheatley, The Idea of International Human Rights Law, Oxford University Press, Oxford, Oxford, 2019.

На френски език:

Frédéric Sudre. Droit européen et international des droits de l'homme. 14 éditions. Presses universitaires de France, Paris, 2019.

Jean-François Renucci. Droit européen des droits de l'homme. Droits et libertés fondamentaux garantis par la CEDH, L.G.D.J., Paris, 2019.

Дата: 10.10.2023 г.

**Съставили: доц. д-р Наталия Киселова
доц. д-р Симеон Гройсман
доц. д-р Христо Христов
гл. ас. д-р Дилян Начев**